

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ОДЕСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Муніципальна економіка»

на тему: «Активізація економічного зростання на місцевому рівні
(на прикладі міста Одеса)»

Виконавець:

студент ФЕУП, 67 грп.

Салтанов Владислав Олегович _____
(підпис)

Керівник:

д.е.н, професор

Сментина Наталія Валентинівна _____
(підпис)

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Розвиток територій є одним з головних пріоритетів реформування системи забезпечення економічного розвитку України. Забезпечення передумов стабільного зростання та формування умов для підвищення якості життя відбувається через перегляд існуючих підходів до регулювання розвитку, шляхом активізації процесів багаторівневого управління з акцентом на перенесення центрів ініціації економічних змін із загальнодержавного рівня на рівень окремих територій, посилення ролі місцевого рівня управління у забезпеченні умов економічного зростання, а також зростання відповідальності локальної влади за якість та комплексність місцевого розвитку, посилення ролі локального рівня системи стратегічного управління.

На загальнодержавному рівні створюються умови для масового запуску проектів розвитку локальних територій за рахунок зростання фінансової бази місцевих бюджетів, реалізації проектів за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку та коштів міжнародної технічної допомоги, субвенцій на соціально-економічний розвиток територій, програм реформування системи освіти, первинної ланки медицини, громадської безпеки та інше.

Принципових змін зазнає система державної підтримки розвитку підприємництва. У розширення централізованої моделі регулювання, у якій переважала ініціація регуляторних впливів на загальнодержавному рівні у вигляді глобальних програм розвитку окремих секторів економіки, додаються механізми, які дозволяють активізацію локальних ініціатив та можливостей, що створює передумови до реалізації принципів розумної спеціалізації та найбільш ефективного використання локальних конкурентних чинників, ресурсних та кадрових можливостей територій.

Децентралізація створює умови для реалізації підприємницьких та соціальних ініціатив за моделлю «знизу-догори», водночас актуалізуючи запит на формування вітчизняної моделі координації суспільних та підприємницьких ініціатив, розвитку цивілізованої системи відносин між владою, бізнесом та громадськістю. Зростання прозорості економічних відносин у сфері підприємництва, поширення партисипативних моделей публічного управління формує умови для збільшення ефективної конкуренції як в економічній сфері, так і в сфері використання бюджетних та майнових ресурсів, які керуються локальною владою.

Водночас, процеси реформування потребують визначення найбільш ефективних механізмів управління секторами соціальної сфери, публічного управління, побудови діалогу між стейкхолдерами. Їх відбудова забезпечується за рахунок імплементації досвіду розвинених країн та використання ресурсів міжнародної технічної допомоги, що дозволить уникнути багатьох проблем та сформувати найбільш ефективну модель розвитку територій з врахуванням адаптації кращих світових практик до українських реалій.

Серед досліджень з питань економічного зростання на місцевому рівні, слід виділити роботи С. І. Архієреєва, О. Ю. Бобровської, Я. А. Жаліла, В. А. Карпова, А. І. Ковальова, В. С. Ніценко, Н. В. Сментини, О. В. Ульяновченка, З. В. Юринця. Але сьогодні ні вітчизняна, ні зарубіжна теорія ще не дає достатніх відповідей щодо конкретних інструментів інноваційного розвитку територій та відповідної державної і регіональної політики.

Мета дослідження – теоретичні, методичні та прикладні аспекти забезпечення економічного зростання м. Одеса.

Завдання дослідження:

- розглянути теоретичні питання щодо предмету дослідження;
- визначити індикатори економічного зростання на місцевому рівні в умовах децентралізації;
- описати механізми управління економічним зростанням на місцевому рівні;
- здійснити аналіз показників ресурсного потенціалу міста Одеса;
- провести оцінку основних параметрів економічного розвитку м. Одеса;
- проаналізувати інструменти активізації економічного розвитку міста;
- визначити перспективи інвестиційно-інноваційної діяльності на рівні міста;
- довести доцільність використання механізму консолідованого фінансування інноваційних проектів.

Об'єкт дослідження – процес активізації економічного зростання м. Одеса.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних та практичних аспектів активізації економічного зростання на місцевому рівні.

Методи дослідження. Як теоретичний базис використовувалися загальнонаукові методи: системний, формально-логічний, метод аналізу і синтезу. Для практичних досліджень використовувалися горизонтальний і порівняльний аналіз, методи угруповань та інші статистичні методи. Обрані методи дають можливість порівнювати, групувати та аналізувати дані.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативні документи, монографії вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали науково-практичних конференцій та періодичних видань, дані Інтернет-джерел, а також стратегічні та програмні документи з розвитку м. Одеси.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (63 найменування) та 1-го додатку. Загальний обсяг роботи становить 94 сторінок. Основний зміст викладено на 88 сторінках. Робота містить 15 таблиць, 12 рисунків.

Публікації. За результатами дослідження підготовлена стаття: Салтанов В.О. Морегосподарські кластери: передумови формування та

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретичні аспекти економічного зростання на місцевому рівні»* розглянуто теоретичні засади щодо дефініції та методів оцінювання економічного зростання, визначено індикатори економічного зростання на місцевому рівні в умовах децентралізації та механізми управління економічним зростанням.

У другому розділі *«Аналіз сучасного стану економічного розвитку м. Одеса»* ідентифіковано основні показники розвитку економіки м. Одеса здійснено оцінку основних параметрів економічного розвитку м. Одеса та проаналізовано існуючі інструменти активізації економічного розвитку міста.

У третьому розділі *«Економічне обґрунтування заходів з активізації економічного зростання на місцевому рівні»* визначено напрями та можливі інструменти активізації економічного зростання в м. Одеса, запропоновано фінансові інструменти економічного розвитку на основі активізації його інвестиційно-інноваційного потенціал, зроблено пропозиції щодо управління ризиками інвестиційно-інноваційної діяльності на рівні міста.

ВИСНОВКИ

В результаті розгляду теоретичних та прикладних аспектів економічного зростання на місцевому рівні, у кваліфікаційній роботі зроблено наступні висновки:

1. Економічне зростання розглядається економічною наукою як складова частина й одна з найважливіших характеристик економічного розвитку країни. Це поняття пов'язане з кількісною зміною обсягів виробництва і споживання ВВП. Воно буває позитивним, якщо реальні (порівнянні) обсяги ВВП в аналізованому періоді перевищують його рівень у базисному році. В іншому випадку доводиться характеризувати «зростання» як негативне.

2. В умовах децентралізації органи місцевого самоврядування мають, насамперед, сприяти розвитку окремих галузей (сфер, секторів) економіки територіальної громади, в тому числі: житлово-комунального господарства, міського транспорту, зв'язку, торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування тощо.

3. На сьогодні існує нагальна потреба у створенні регіональних агентств з технологій та інновацій, які, за підтримки держави, здійснюють підтримку інноваційної діяльності в регіонах. Подібні агентства вже успішно функціонують в багатьох європейських регіонах і спеціалізуються на проведенні семінарів для дослідників, наданні допомоги в отриманні патентів та ліцензій, організації трансферу технологій, проведенні конкурсів та грантів тощо.

4. З аналізу фінансово-економічних показників м. Одеси за останні 3 роки видно, що практично за всіма показниками за період, що аналізується відбувалося зростання. Виключенням став показник перевезення пасажирів усіма видами транспорту загального користування. За останні 3 роки він зменшився на 27,3 млн. пасажирів або на 9,4%. На фоні росту обсягу реалізованої продукції (+30,8%) та обсягу капітальних інвестицій (+37,6%), економікою міста було досягнуто позитивного значення фінансового результату до оподаткування. Якщо в 2016 році цей результат був від'ємним -1627 млн. грн., то в 2018 році результат став позитивним і склав 6236 млн. грн.

5. Доказом ефективності економічної політики розвитку міста є його рейтинги у порівнянні з іншими містами України. За результатами незалежного експертного оцінювання бюджету на 2018 рік в місті Одеса засвідчено високий рівень прозорості бюджетного процесу (50%). Високий рівень свідчить про те, що Одеська міська рада задовольняє майже всі критерії відкритості бюджетної інформації та прозорості бюджетних рішень, і використовує певні інновативні практики в бюджетному процесі. Оприлюднена бюджетна інформація відповідає вимогам чинного законодавства.

6. Можна стверджувати про позитивну динаміку надходження коштів до міського бюджету м. Одеси. Між результатами за 2017 та 2018 років спостерігається збільшення майже на 126%. Така ж динаміка спостерігається на регіональному рівні. Видаткова частина бюджету міста Одеси на 2018 рік зберігає соціальну спрямованість: 65,9% видатків спрямовувалися на такі галузі, як: «Соціальний захист і соціальне забезпечення», «Соціально-культурна сфера» (освіта, охорона здоров'я, культура та мистецтво, фізична культура та спорт).

7. Прямі іноземні та капітальні інвестиції м. Одеса мають зростаючий характер. Інвестиційно-привабливими були підприємства таких видів економічної діяльності, як: – промисловості – 25,5% від загального обсягу прямих інвестицій (акціонерного капіталу); – транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності – 22,0%; – операції з нерухомим майном – 20,9%; – професійної, наукової і технічної діяльності – 9,2%; – оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 6,1%; – будівництва – 4,4%; – діяльності в сфері адміністративного та допоміжного обслуговування – 4,2%. Що стосується найближчих перспектив можна стверджувати про найбільшу привабливість для інвестування у туристичному сегменті.

8. Інструменти активізації економічного розвитку міста Одеса містяться у Стратегії економічного та соціального розвитку міста Одеси до 2022 року. Щорічно департаментом економічного розвитку Одеської міської ради розробляється та виконавчим комітетом Одеської міської ради затверджується план дій з реалізації Стратегії, який є головним інструментом реалізації та моніторингу виконання Стратегії, а також включає в себе ряд послідовних заходів з реалізації стратегічних завдань. Але як показав наш

аналіз дієвості інструментів реалізації програми, що вони не в повній мірі відповідають задачам, що поставлені для реалізації мети програми. Лише 19,6% коштів, що виділяються на виконання програми мають пряме або опосередковане відношення до сприяння залучення інвестицій в економіку міста.

9. Визначено, що забезпечення місцевого економічного розвитку можлива за рахунок активізації інвестиційно-інноваційного потенціалу міста. Це у свою чергу, вимагає формування програм, які сприяють застосуванню великих інвестиційно-інноваційних можливостей міста. Для реалізації даної задачі пропонується створити відповідні організаційні структури, у яких буде зосереджено необхідні важелі активізації інвестиційно-інноваційної діяльності у місті, а також необхідні фінансові інструменти, які спрямовані на реалізацію програм інвестиційно-інноваційного розвитку міста.

10. Одним з інструментів забезпечення соціально-економічного розвитку міста є створення вільної економічної зони або території пріоритетного розвитку. Побудована економіко-математична модель показала, що функціонування цієї зони призведе до зросту середньої заробітної плати залежно від розміру залучених інвестицій.

11. В якості організаційної структури управління інвестиційно-інноваційним розвитком пропонується створити Центр сприяння інноваційного розвитку, метою якого є консолідація науково-технічного потенціалу міста для рішення проблем інвестиційно-інноваційного розвитку міста.

12. Вирішенню проблем з фінансуванням інвестиційно-інноваційного розвитку міста допоможе створення спеціального місцевого фонду фінансової підтримки інноваційного розвитку, на функції якого буде покладено відбір та реалізація інноваційних проектів. Фонд прямо не фінансує інноваційні проекти, а здійснює організаційні кроки щодо консолідації фінансових ресурсів, шляхом визначення їх розпорядників та розрахунку обсягів фінансування за кожним їх джерелом.

АНОТАЦІЯ

Салтанов В. О., «Активізація економічного зростання на місцевому рівні (на прикладі міста Одеса)».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за магістерською програмою «Муніципальна економіка». – Одеський національний економічний університет. м. Одеса, 2019 рік.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти економічного зростання на місцевому рівні. Визначена сутність поняття економічне зростання на місцевому рівні, розглянуті індикатори, що свідчать про зміни та описані механізми управління економічним зростанням на місцевому рівні.

Проведено аналіз сучасного стану економічного розвитку м. Одеса, оцінено основні параметри економічного розвитку та розглянуто існуючі інструменти його активізації.

Визначені напрями та можливі інструменти активізації економічного зростання в м. Одеса, а саме інструменти економічного розвитку міста на основі активізації інвестиційно-інноваційного потенціалу. Проаналізовані ризики інвестиційно-інноваційної діяльності на рівні міста та запропоновані заходи щодо їх мінімізації.

Ключові слова: економічне зростання, місцевий рівень, децентралізація, інвестиційно-інноваційний потенціал, ризики.

ANNOTATION

Saltanov V. O., «Activation of ecomic growth at the local level (on the example of Odesa city)»

Thesis for Master degree in specialty «Entrepreneurship, Trade and Stock Exchanges» under the professional oriented program «Municipal Economy». – Odessa National Economic University. – Odessa, 2019.

Thesis deals with the theoretical aspects of local economic growth. The essence of the notion of economic growth at the local level has been defined, indicators that indicate changes and the mechanisms of management of economic growth at the local level have been considered.

The analysis of the current state of economic development in Odessa is conducted, the main parameters of economic development are evaluated and the existing instruments for its activation have been considered.

The directions and possible instruments of activation of economic growth in Odessa have been determined, namely the instruments of economic development of the city on the basis of activation of investment and innovation potential. The risks of investment and innovation activity at the city level have been analyzed and measures have been proposed to minimize them.

Keywords: economic growth, local level, decentralization, investment and innovation potential, risks.